Háfrónska

Jozef Braekmans is de geestelijke vader van het Háfrónska - project. Háfrónska, of 'Hoogijslands', is / was een poging om de op zich al vrij zuivere IJslandse taal nog meer op punt te stellen. Braekmans noemde zichzelf een ultra-taalpurist en woordsmid, en creëerde veelal heidens- en mythologisch-geïnspireerde, zuiver-IJslandse termen voor leenwoorden. Hij was er dag in dag uit mee bezig, en dat gedurende een vijftiental jaar. Recent gooide Braekmans de handdoek echter in de ring. De algemene desinteresse van de IJslandse jeugd en de smalende reacties op de enigszins romantische woordsmederij gingen te zwaar op zijn gemoed wegen, en de Woordsmid bleef gedesillusioneerd achter. Een vraaggesprek.

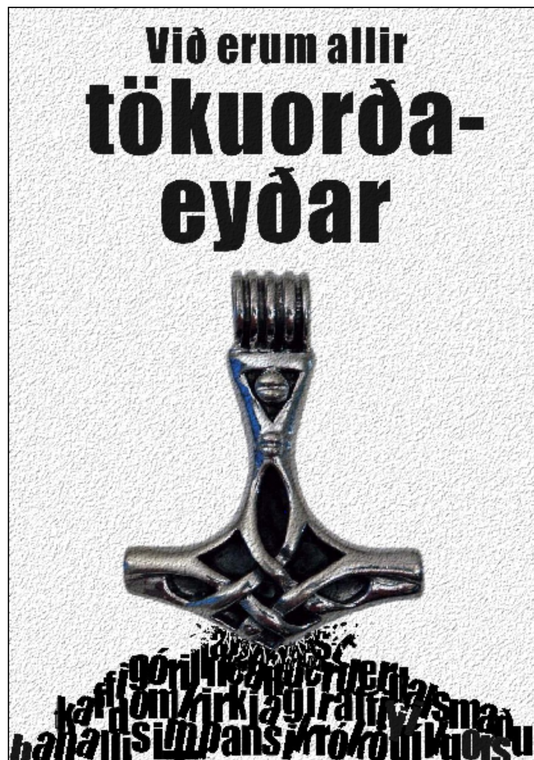
Wat was de aanleiding tot het Háfrónska - project? Waarom ben je ermee begonnen? Wat was het uiteindelijke doel?

Jozef Braekmans: "In 1992 maakte ik via een taalcursus voor het eerst van nabij kennis met het IJslands. Het viel me daarbij meteen op dat de woordenschat van het IJslands vrij on-internationaal is. De taalzuiveringsstorm die de laatste twee eeuwen in IJsland gewoed heeft, heeft daar natuurlijk veel mee te maken. Die beweging richtte zich immers op de verwijdering van vooral Deense en Duitse leenwoorden. Niet alle leenwoorden konden echter uitgeroeid worden, en na een leergang over IJslandse woordvorming, besloot ik de overblijvende exemplaren zélf aan te pakken. Eind 1999 bouwde Fabian Valkenburg, de oprichter van de Bond tegen Leenwoorden, dan mijn eerste webstek, die ik *'Nýyrðasmiðja Málþvottahús'*, ofwel *Woordsmederij 'de Taalwasserij'* noemde. In november 2003 gaf ik definitief de naam Hoogijslands of Háfrónska aan mijn zuivere nevenvorm van het IJslands."

Eén van de interessantste afdelingen van Háfrónska, was ongetwijfeld de *kenningensmederij*. Kun je daar eens een woordje uitleg over geven?

Braekmans: "*Kenningen* zijn poëtische vervangingsvormen voor bestaande woorden. Het zou prachtig zijn moesten alle nieuwtijdse vakwoorden in kenningen omgezet kunnen worden. Maar zo eenvoudig is het niet. Vakwoorden moeten immers doorzichtig en ondubbelzinning zijn, terwijl de betekenissen van kenningen dikwijls in mysterie gehuld zijn. Een paar voorbeelden van geslaagde vervangingen zijn *leifturangan* voor ozon (leiftur = bliksem, angan = geur - de geur van bliksem); *heljarblý* voor plutonium (hellelood); *surtsgull* voor zwavel (goud van Surtr); *hræsnistár Freyju* voor pyriet (huicheltranen van Freyja - het gekkengoud pyriet lijkt immers veel op goud, maar is niets meer dan een platvloerse verbinding van ijzer en zwavel. Deze kenning is trouwens gegrondvest op de kenning *tár Freyju* of traan van Freyja voor

goud); *gallreykur* voor chloor (galrook, vanwege de groene kleur van het gas); *ginnungahvellur* voor oerknal (het oude voorvoegsel 'ginnunga-' (in ginnungagap) betekent zowel 'oer-, oorspronkelijk' als 'groot en wijd'); enzovoort."

Wat wilde je bereiken met Háfrónska? Was het uitsluitend een esthetisch project, of moest het ook zijn weerslag hebben op het dagelijkse leven?

Braekmans: "Ik wou de IJslandse bevolking tonen dat je de bestaande woordsmeedkunst nog een flink stuk kunt doortrekken. Het doel dat ik daarbij voor ogen had, was de oprichting van een schare van woordsmeedskalden of *nýyrðaskáld*. Hun taak zou dan geweest zijn om de mogelijkheden uit te spitten voor de vorming van een rijke taal zonder leenwoorden. Maar in dit opzet ben ik volledig mislukt. Ja, het ontwerp is in de media geweest. En ja, er is aandacht geweest van een beperkte kring van hooggeschoolden en taalkundigen. Maar dat was allemaal geen vijftien jaar werkverslaving waard, want 99,99 procent van de IJslanders bleek niet geïnteresseerd."

Recent is het inderdaad tot een zware breuk en een diepe ontgoocheling gekomen, waardoor je Háfrónska uit handen hebt gegeven. Hoe is het zover kunnen komen? Ik herinner me immers dat je het Hoogijslands beschouwde als je bruid, en een scheiding doet per definitie pijn.

Braekmans: "Ik begon eindelijk in te zien dat het hele project tijdverlies was. Om een simpel voorbeeld te geven: de meest onbekende *death metal*-groep van IJsland had in één week tijd meer commentaren op zijn blog dan de webstek van het Hoogijslands in een jáár! IJsland staat in de top tien van landen met de meeste bloggers. Duizenden IJslanders hebben een webdagboek. Als je 'Háfrónska' of 'Háfrónsku' in de Google-zoekmachine intikt, zou zij normaal elke blog moeten weergeven waarin het woord vermeld wordt. Wel, ik heb er zeven gevonden. Zéven, op misschien wel twintigduizend blogs. Op de koop toe werd mijn eerste volledig Hoogijslandse uitgave, het kinderboek *Hákon gnæfingi og bjúgaldinið talandi* (Haakon de giraf en de sprekende banaan), geweigerd door het hoofd van de kinderboekenafdeling van de *Mál og Menning*-boekhandel, dat is de grootste in IJsland. Het verhaal bevatte 7260 puur-IJslandse woorden. Ik had zelfs contact gezocht met mensen van het Guinness Book of Records en ze waren van plan het record te vermelden. Maar nee, noeganoten.

En dan te bedenken hoeveel werk ik in het hele zaakje heb gestoken. Ik was geen werkverslaafde - ik was een dwangmatig woordensmeder. De

laatste tien jaar van mijn leven heb ik bijna niets anders gedaan. Het leeuwendeel van mijn platenverzameling heb ik verkocht om IJslandse vakwoordenboeken te kunnen aanschaffen. De laatste twee jaar heb ik zelfs geen noot muziek meer gehoord. Ik wist dat ik de enige was die zich hiermee bezig hield en daarom maakte ik me wijs dat enkel een bovenmenselijke inspanning de doorbraak zou kunnen geven. Maar ik was blind. Bovendien heb ik een enorm pak geld verloren aan oplichters en slechte web-programmeurs. Dit alles samen heeft me een paar maanden geleden tot een ontstellend inzicht gebracht."

Is het ergens niet een beetje logisch dat die kritieken er kwamen? Háfrónska is mijns inziens immers niet meteen bedoeld voor de man-uit-de-straat. Het lijkt me eerder een vorm van kunst, een poëtische manier van leven en zijn. De geschiedenis heeft al meermaals bewezen dat de grijze massa's daar niet zo goed overweg mee kunnen. Wat ik bedoel: was het dan niet mogelijk om die commentaren naast je neer te leggen en te blijven gáán voor Háfrónska?

Braekmans: "Ik wóu helemaal geen kunstenaar zijn, ik wou een omwenteling ontketenen. Dat was mijn doel en ik heb gefaald. Als het Hoogijslands niets meer kan betekenen dan een eigenaardigheid voor taalgekken, dan hoeft het voor mij niet meer. Ik heb inderdaad ook goede commentaren gekregen, vooral uit de hoek van behoudsgezinde taalkundigen. Maar 90 procent van de commentaren waren honend. Kijk, de moderne IJslanders zijn het minst van alle Scandinaviërs gehecht aan de oude Heidense cultuur. De jeugd houdt er vooral van zuipen, versieren, computerspelletjes en house- en hip hopmuziek. IJslanders zijn heel Amerikaans-gericht en dat doet hun beschaving geen goed. Zelfs de beroepsmatige woordvormers, die aangesteld werden door het ministerie van cultuur, worden er misprezen ondanks hun inspanningen."

Hoe zit het tegenwoordig eigenlijk met Háfrónska? Evolueert het nog? Wie heeft er de leiding?

Braekmans: "Stefán Örvar Sigmundsson, een 18-jarige student wiskunde aan de Universiteit van IJsland, zal de webstek overnemen in januari 2008. Hij wordt de nieuwe *varallsherjarnýyrðaskáld* (vice-hoofdwoordsmeedskald). De naam van de taal wordt veranderd in het letterlijke *Háíslenska* (Hoogijslands) en het nieuwe webadres zal vermoedelijk www.haislenska.is zijn."

Heeft het Háfrónska - euvel sporen nagelaten op je ziel?

Braekmans: "Ik heb vijftien van de beste jaren van mijn leven verspild met

het gooien van parels voor de zwijnen. Dat doet pijn. En ik heb me geestelijk zodanig ingesteld dat ik nooit meer voor iets anders belangstelling zal hebben. Ik zit momenteel in een diep dal, en je hebt je eigenlijk op een slecht ogenblik tot me gewend. Enkele maanden gelegen was ik een uitermate geestdriftige woordsmeedskald, en was het vraaggesprek van een heel andere aard geweest."

"Het denken kan de taal bederven. Maar de taal kan ook het denken bederven", heeft George Orwell ooit eens neergepend. Dat de man gelijk had, staat als een paal boven water. Taalverloedering is een vast gegeven geworden in onze maatschappij en vooral de jeugd zwatelt graag in allerlei hippe turbotaaltjes, met daarin liefst zoveel mogelijk leenwoorden uit het Engels. Het zal wel een kenmerk zijn van de vervlakkende maatschappij, maar daarom hoeven wij er nog niet in mee te gaan. Er is immers niet mis met een taal die zuiver is, wát het ruisende medialandschap ook lijkt te willen beweren.

Wie Jozef Braekmans wil bereiken, kan dat doen via hafronska@gmail.com.

P. Van Coillie

